

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Методичні рекомендації
до семінарських занять та самостійної роботи
(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації
та регіональні студії» освітньої програми «Міжнародні відносини
та регіональні студії»)

Харків – 2023

Рецензенти:

О. О. Безрук – кандидат політичних наук, доцент, завідувач кафедри політології, соціології і культурології Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди;
М. В. Шуба – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна.

*Затверджено до друку рішенням Науково-методичної ради
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 5 від 15 лютого 2023 року)*

I 73 **Інтеграційні** процеси в сучасних міжнародних відносинах: методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи (для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньої програми «Міжнародні відносини та регіональні студії») / уклад. Л. В. Кучечук. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. – 36 с.

Методичні рекомендації до семінарських занять та самостійної роботи розроблені для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» (освітня програма «Міжнародні відносини та регіональні студії») і розкривають питання, пов'язані з вивченням курсу «Інтеграційні процеси в сучасних міжнародних відносинах»: підготовка до семінарських занять, самостійної роботи студентів, проміжного та підсумкового контролю, а також рекомендовану літературу. Видання також містить тематичний план курсу, методи навчання та критерії оцінювання, схему нарахування балів, шкалу оцінювання.

УДК 316.485.6:005.574(072)

© Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, 2023
© Кучечук Л. В., уклад., 2023
© Дончик І. М., макет обкладинки, 2023

Навчальне видання

Кучечук Лариса Володимирівна

**ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНИХ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ**

Методичні рекомендації
до семінарських занять та самостійної роботи
(для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньої програми «Міжнародні відносини та регіональні студії»)

Коректор *Л. Є. Стешенко*
Комп'ютерне верстання *В. В. Савінкова*
Макет обкладинки *І. М. Дончик*

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 2,25. Наклад 50 пр. Зам. № 5/23.

Видавець і виготовлювач
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
61022, м. Харків, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009
Видавництво ХНУ імені В. Н. Каразіна
Тел. 705-24-32

ЗМІСТ

Вступ	4
Програма навчальної дисципліни «Інтеграційні процеси в сучасних міжнародних відносинах»	7
Інструктивно-методичні матеріали до семінарських занять та самостійної роботи з дисципліни «Інтеграційні процеси в сучасних міжнародних відносинах»	10
Індивідуальні додаткові завдання	22
Методи навчання	24
Методи контролю	25
Схема нарахування балів	26
Шкала оцінювання	28
Перелік питань для проведення підсумкового контролю	29
Зразок залікового завдання з дисципліни «Інтеграційні процеси в сучасних міжнародних відносинах»	31
Рекомендована література	31
Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення	33
Додатки	34

ВСТУП

За останні півстоліття поняття «інтеграція» стало важливою економічною категорією у світовій політиці і міжнародних відносинах. У центрі уваги опиняються такі важливі проблеми сучасності, як забезпечення безконфліктного співіснування держав і розвиток ефективного співробітництва, функції і доля сучасної держави, взаємодія політики та економіки. Саме тому процеси інтеграції розглядаються як позитивні, з огляду на їхню здатність вирішити всі ці проблемні питання. Проблема розвитку інтеграційних процесів у контексті глобалізації сьогодні набула особливої актуальності і перебуває в центрі уваги провідних країн світу, а обґрунтування напрямів та способів її розв'язання є наріжним каменем їх внутрішньої та зовнішньої політики, що й обумовлює актуальність дисципліни.

Метою викладання навчальної дисципліни «Інтеграційні процеси в сучасних міжнародних відносинах» є розширення теоретико-методологічної і професійної підготовки студентів, які повинні розуміти особливості, напрямки і параметри розвитку інтеграційних процесів у сучасному світі.

Основні завдання вивчення дисципліни:

– на основі аналізу відповідних концепцій з'ясувати природу й зміст розвитку інтеграційних процесів;

– розкрити зміст розвитку інтеграційних процесів як рушійної сили основних тенденцій сучасної глобалізації;

– розглянути особливості інтеграційних об'єднань у регіонах світу;

– визначити шляхи формування державно-політичного курсу України в контексті розвитку сучасних інтеграційних та глобалізаційних процесів;

– сформувати такі загальні компетентності:

ЗК3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК4. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК5. Здатність працювати в міжнародному контексті.

ЗК10. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК12. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК15. Уміння виявляти та вирішувати проблеми.

ЗК16. Уміння аргументувати вибір шляхів вирішення завдань професійного характеру, критично оцінювати отримані результати та обґрунтувати прийняті рішення.

ЗК18. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації, зокрема в міжнародному контексті;

– сформувати такі спеціальні (фахові) компетентності:

СК1. Здатність виокремлювати ознаки та тенденції розвитку, розуміти природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, суспільних комунікацій та/або регіональних студій.

СК2. Здатність аналізувати міжнародні процеси у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному та інформаційному.

СК3. Здатність оцінювати стан і напрями досліджень міжнародних відносин та світової політики у політичній, економічній, юридичній науках, у міждисциплінарних дослідженнях.

СК4. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі і практичні проблеми у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики держав, суспільних комунікацій, регіональних досліджень.

СК5. Здатність аналізувати вплив світової економіки, міжнародного права та внутрішньої політики на структуру й динаміку міжнародних відносин і зовнішньої політики держав.

СК7. Здатність аналізувати міжнародні інтеграційні процеси у світі та на Європейському континенті, а також місце в них України.

СК9. Здатність застосовувати знання характеристик розвитку країн та регіонів, особливостей та закономірностей глобальних процесів і місця в них окремих держав для розв'язання складних спеціалізованих задач і проблем.

СК11. Здатність аналізувати природу та еволюцію міжнародних організацій, їх місця у системі міжнародних відносин, основних форм та перспектив співпраці України з ними.

СК18. Здатність аналізувати розвиток міжнародних регіонів (Північної Америки, Європи, Східної та Південно-Східної Азії, Латинської Америки, Африки) і окремо взятих країн, регіональних та міжрегіональних організацій.

СК19. Здатність оцінювати регіональні комплекси безпеки та військово-політичного співробітництва країн і регіонів світу.

Заплановані результати навчання.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми здобувачі вищої освіти повинні досягти таких результатів навчання:

РН01. Знати та розуміти природу міжнародних відносин і регіонального розвитку, еволюцію, стан теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики, а також природу та джерела політики держав на міжнародній арені і діяльності інших учасників міжнародних відносин.

РН02. Знати та розуміти природу і динаміку міжнародної безпеки, розуміти особливості її забезпечення на глобальному, регіональному та національному рівні, знати природу та підходи до вирішення міжнародних та інтернаціоналізованих конфліктів.

PH03. Знати природу міжнародного співробітництва, характер взаємодії між міжнародним акторами, співвідношення державних, недержавних акторів у світовій політиці.

PH04. Знати принципи, механізми та процеси забезпечення зовнішньої політики держав, взаємодії між зовнішньою та внутрішньою політикою, визначення та реалізації на міжнародній арені національних інтересів держав, процесу формування та реалізації зовнішньополітичних рішень.

PH06. Знати природу та характер взаємодій окремих країн і регіонів на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

PH08. Збирати, обробляти та аналізувати великі обсяги інформації про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, регіональних систем, міжнародних комунікацій.

PH09. Досліджувати проблеми міжнародних відносин, регіонального розвитку, зовнішньої політики, міжнародних комунікацій із використанням сучасних політичних, економічних і правових теорій та концепцій, наукових методів та міждисциплінарних підходів, презентувати результати досліджень, надавати відповідні рекомендації.

PH10. Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами на професійному рівні, необхідному для ведення професійної дискусії, підготовки аналітичних та дослідницьких документів.

PH15. Розуміти та застосовувати для розв'язання складних спеціалізованих задач міжнародних відносин, суспільних комунікацій та регіональних студій чинне законодавство, міжнародні нормативні документи й угоди, довідкові матеріали, чинні стандарти і технічні умови тощо.

PH16. Розуміти та відстоювати національні інтереси України у міжнародній діяльності.

PH18. Розуміти основи сучасного міжнародного права, його впливу на структуру й динаміку міжнародних відносин та зовнішньої політики держав.

PH22. Аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики України та інших держав, готувати інформаційні та аналітичні документи із дотриманням норм та правил їх оформлення.

PH23. Розуміти події міжнародного життя, процеси в сфері міжнародного співробітництва та міжнародної безпеки, стан взаємодії та конфлікту в міжнародних системах.

PH26. Розуміти процеси модернізації в країнах Азії та Африки.

PH27. Знати актуальні проблеми міжнародних відносин в Латинській Америці.

PH28. Розуміння зовнішньої політики США та країн Центрально-Східної та Південно-Східної Європи.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ»

Розділ 1. Методологічні та теоретичні засади дослідження інтеграційних процесів та міждержавних об'єднань у сучасному світі

Тема 1. Категорія інтеграції у сучасних міжнародних відносинах. Передумови розвитку і етапи становлення інтеграційних процесів

Вступ. Предмет, цілі та завдання дисципліни. Категорії міжнародного співробітництва й інтеграції у сучасних міжнародних відносинах. Міждержавні об'єднання, організації та інтеграційні угруповання – особливості співвідношення різних форм міжнародного співробітництва. Поняття інтеграції та інтеграційного процесу. Види інтеграції. Економічна і політична інтеграція: особливості співвідношення. Етапи розвитку інтеграційних об'єднань. Характеристика основних етапів інтеграції, механізми прийняття та реалізації рішень на його різних стадіях. Рівні інтеграції. Зовнішні і внутрішні чинники розвитку інтеграційних процесів. Позитивні та негативні наслідки розвитку інтеграційних процесів у сучасному світі. Проблема і співвідношення суверенітету та наднаціональності у діяльності інтеграційних об'єднань. Міжнародна інтеграція і зовнішня політика держави.

Тема 2. Роль та місце інтеграції в сучасних міжнародних відносинах

Вплив процесів глобалізації та регіоналізації на розвиток інтеграційних процесів та об'єднань. Поняття регіону у сучасних міжнародних відносинах. Поняття регіоналізму і регіоналізації у міжнародних відносинах. Відкритий і закритий регіоналізм, їхнє співвідношення з процесами інтеграції. Причини і передумови посилення інтеграційних процесів на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин.

Тема 3. Глобалізація як процес всесвітньої інтеграції та уніфікації

Поняття глобалізації. Глобалістика як наука. Теоретики глобалізації (Д. Белл, Л. Браун, М. Месарович, І. Валлерстайн, Е. Тофлер, У. Хармен, Д. Медоуз, Ф. Фукуяма, Зб. Бжезинський, Х. Ортега-і-Гассет, К. Кумар та ін.). Витоки та етапи глобалізації. Зрушення у світовій та міжнародній політиці під впливом глобалізації. Диференціація країн світу: лідери та аутсайтери. Обмеженість національного суверенітету. Агенти глобалізації: ТНК, ТНБ, світові держави. Сфери глобалізації: виробництво, торгівля, технології, політика, наука, культура та ін. Глобальний світовий порядок. Глобальні проблеми сучасності.

Тема 4. Міжнародні організації як форми інтеграційних процесів

Сутність поняття «міжнародної організації» та її основні ознаки. Чинники, що обумовлюють утворення міжнародних організацій. Історія

виникнення та етапи формування і розвитку системи міжнародних організацій. Порядок утворення міжнародних організацій. Класифікація міжнародних організацій. відносин. Міжнародне значення утворення ООН. Цілі і принципи ООН. Членство в ООН. Структура ООН. Процедура і правила голосування в Раді Безпеки і Генеральній Асамблеї. Організація економічного співробітництва й розвитку (ОЄСР). Міжнародна організація праці (МОП). Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (ЮНЕСКО). Світова туристична організація (ЮНВТО). Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). Світова організація торгівлі (СОТ). Сучасна система міжнародних валютно-кредитних організацій. Міжнародний валютний фонд (МВФ). Організація Північноатлантичного договору (НАТО).

Розділ 2. Інтеграційні процеси в регіонах світу

Тема 5. Становлення і розвиток інтеграційних процесів у Європі

Еволюція інтеграційних процесів у Європі у ХХ – на поч. ХХІ ст. Зародження і розвиток інтеграційних проектів у Європі на прикладі ЄС. Регіоналізація і розвиток інтеграційних процесів у різних регіонах Європи. Північна і Західна Європа у сучасних інтеграційних процесах. Особливості взаємодії держав в рамках Північного співробітництва, розвиток співробітництва держав Балтії. Залучення держав Центрально-Східної і Південної Європи до загальноєвропейських інтеграційних процесів. Реалізація проектів ЦЄІ, Вишеградської четвірки та ін. Нейтралітет й інтеграція у зовнішній політиці держав Європи. Інтеграція як метод подолання конфліктних ситуацій і криз у Південно-Східній Європі. Розвиток інтеграційних процесів на пострадянському просторі.

Тема 6. Америка у сучасних інтеграційних процесах

Історичний розвиток і еволюція підходів до співробітництва держав Латинської Америки у ХХ ст. – поч. ХХІ ст. Розвиток інтеграції в Латинській Америці у 60–80-х рр. ХХ ст. Становлення і діяльність ЛАІ, ЛАВТ та ін. регіональних інтеграційних об'єднань. Перегляд підходів до розвитку латиноамериканської інтеграції у постбіполярний період. Причини і передумови розвитку інтеграційних процесів у регіоні. Вплив зовнішніх чинників на інтеграційні процеси в регіоні. Ідейно-концептуальні засади розвитку інтеграції іbero-американських держав Підходи провідних держав регіону до розвитку інтеграції на американському континенті. Бразилія та Аргентина у процесах співробітництва в Латинській Америці. Центрально-американські держави в інтеграційних процесах. Особливості інтеграції держав Південного конусу. Розвиток інтеграційних процесів у Північній Америці. Створення НАФТА. Роль та місце США у розвитку інтеграційних процесів у Північній та Латинській Америці. Проекти міжамериканської інтеграції: пропозиції США та їх альтернатива.

Тема 7. Історія і сучасний стан інтеграційних процесів в Азії

Передумови становлення і причини розвитку інтеграційних процесів в Азії. Історичний розвиток та регіоналізація міжнародних відносин в Азії. Особливості регіональних та субрегіональних комплексів азійських країн. Теоретичні підходи представників азійських держав до проблем і перспектив, форм, методів і напрямів розвитку інтеграції. Особливості формування і функціонування інтеграційних об'єднань держав Близького Сходу. Розвиток міжарабської інтеграції. Напрями діяльності і перспективи функціонування інтеграційних об'єднань арабських країн (ЛАД, РСАДПЗ та ін.). Особливості підходів держав регіону Південно-Східної Азії до розвитку інтеграції. Роль зовнішніх факторів у розвитку інтеграційних процесів в регіоні. Вплив економічних, релігійних, етнічних чинників на розвиток співробітництва держав ПСА у рамках інтеграційних проектів. Середній Схід у сучасних інтеграційних процесах. Позиція провідних держав регіону щодо розвитку інтеграції у регіоні. Становлення і діяльність інтеграційних об'єднань держав регіону (АСЕАН, СЕАТО та ін.).

Тема 8. Австралія та Океанія у сучасних інтеграційних процесах

Передумови і фактори поглиблення співробітництва Австралії, Нової Зеландії та Океанії. Участь держав регіону у проектах фінансово-економічного характеру. Основні напрями і проекти співробітництва держав Океанії.

Тема 9. Інтеграційні процеси на Африканському континенті

Історичні підвалини та чинники розвитку інтеграції в Африці. Регіоналізація африканських держав, особливості формування та характеристика комплексів регіональних і субрегіональних відносин. Вплив провідних світових держав на розвиток співробітництва держав Африки. Основні форми і напрями розвитку інтеграційних процесів у регіоні. Проекти загальноафриканської інтеграції. Проблеми і перспективи реалізації. Основні напрями діяльності інтеграційних об'єднань африканських держав регіонального та субрегіонального рівня (ЕКОВАС, КОМЕСА, САДК та ін.). Основні проблеми сучасності у діяльності регіональних організацій африканських держав. Позиція провідних африканських держав щодо поглиблення інтеграції.

Тема 10. Участь України в інтеграційних процесах: проблеми та перспективи

Європейський вибір як головний вектор зовнішньої політики України. Інституційно-правові основи співробітництва України і ЄС. Угода про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною. План дій Україна – ЄС. «Східне партнерство». Угода про асоціацію між Україною та ЄС. Перспективи розвитку відносин між Україною та ЄС. Позитиви інтеграції України в ЄС для України та Євросоюзу. Взаємозв'язок європейської інтеграційної стратегії та внутрішніх перетворень в Україні. Співпраця між Україною та ЄС у сферах економіки,

політики, права, екології, культури. Надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС. Підтримка країн світу для України під час воєнної агресії РФ.

ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ ДО СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ»

«Інтеграційні процеси в сучасних міжнародних відносинах» – необхідна дисципліна в підготовці фахівців зі спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії».

Семінарські заняття спрямовані на підвищення теоретичного рівня знань у світових інтеграційних процесів, більш поглиблене вивчення складних або дискусійних питань відповідної теми, на поточний контроль засвоєння знань, умінь, навичок студентів.

У процесі вивчення дисципліни, під час підготовки до семінарських занять здобувачі вищої освіти повинні працювати з допоміжною навчальною та науковою літературою, використовувати відомий їм теоретичний апарат дослідження, навички самостійного наукового пошуку, креативність тощо.

Розділ 1. Методологічні та теоретичні засади дослідження інтеграційних процесів та міждержавних об'єднань у сучасному світі

Заняття 1. Категорія інтеграції у сучасних міжнародних відносинах. Передумови розвитку і етапи становлення інтеграційних процесів (семінар – 2 год.)

План семінару / Питання для обговорення

1. Основні підходи до визначення поняття «інтеграція».
2. Об'єктивні та суб'єктивні передумови інтеграційних процесів у контексті глобалізації.
3. Види інтеграційних процесів у сучасному світі.
4. Характеристика основних етапів інтеграції, механізми прийняття та реалізації рішень на його різних стадіях.
5. Рівні інтеграції.
6. Зовнішні та внутрішні чинники розвитку інтеграційних процесів.
7. Позитивні і негативні наслідки розвитку інтеграційних процесів у сучасному світі.
8. Проблема та співвідношення суверенітету і наднаціональності у діяльності інтеграційних об'єднань.
9. Міжнародна інтеграція і зовнішня політика держави.

Завдання для самостійної роботи:

1. Написати есе на тему «Роль та значення інтеграційних процесів у сучасному світі (зокрема, для України)».

2. Самостійно заповнити таблицю:

Основи інтеграції	Види інтеграції	Визначення та особливості
За охопленням території та інститутів	– макроекономічна (або регіональна); – мезоекономічна (або міжрегіональна); – мікроекономічна (або локальна)	
За джерелами ініціації	– «зверху» (авторитарна або традиційна модель); – «знизу» (ринкова модель)	
За сферами додавання	– економічна; – політична; – соціальна; – культурна	
За ступенем інтегрованості	– інтеграція на принципах асоціацій; – інтеграція на принципах агломерацій	
За особливостями прояву у багатоскладових суспільствах	– гетерогенна; – автономна	

Література

1. Деркач Т. В. Класифікаційні ознаки інтеграційних проц у регіональному економічному просторі // Причорноморські економічні студії. 2016. Вип. 12(2). С. 55–59.
2. Європейська інтеграція та міжнародна співпраця : посібник / за заг. ред. В. А. Мандрагелі, Л. А. Шереметьєвої; В. А. Мандрагеля, Ю. В. Мельник, О. І. Пошедін [та ін.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України [та ін.]. Київ : НАДУ, 2016. 288 с.
3. Розвиток новітніх форм міжнародної економічної інтеграції на початку ХХІ століття : монографія / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, Р. О. Заблоцька та ін.; за ред. О. І. Шниркова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 415 с.
4. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації : колективна монографія / кол. авт.; за ред. проф. А. П. Голікова, проф. О. А. Довгаль. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 347 с.
5. Bela Balassa. Types of Economic Integration. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/657491468178769801/pdf/REP69000Types0of0economic0integration.pdf>

Заняття 2. Роль та місце інтеграції в сучасних міжнародних відносинах. Глобалізація як процес всесвітньої інтеграції та уніфікації (семінар – 2 год.)

План семінару / Питання для обговорення

1. ТНК як агент глобалізації світової економіки.
2. Вплив ТНК на політику: історичний досвід та сучасність.

3. Транснаціональні банки (ТНБ) та їх особливості.
4. Світові держави як агенти глобалізації.
5. Негативний та позитивний вплив глобалізації.
6. Антиглобалістський рух.
7. Зрушення у світовій та міжнародній політиці під впливом глобалізації.
8. Сутність глобальних проблем людства та шляхи їх вирішення.

Завдання для самостійної роботи:

1. Надайте характеристику чотирьом базовим концепціям, що віддзеркалюють історичні кордони феномену глобалізації:

- концепція глобалізації як зміни форм історичного процесу (концепція «архаїчної глобалізації»);
- концепція глобалізації як сучасного економічного феномену (концепція реалістів);
- концепція протоглобалістів;
- концепція глобалізації як певної позачасової властивості, що іманентно притаманна світовому суспільству (концепція Е. Азроянца).

2. Проаналізувати глобальні проблеми сучасності, а саме продовольчу, екологічну, демографічну, енергетичну проблеми, а також проблеми нерівномірності економічного розвитку, охорони здоров'я та Світового океану як прояв кризового стану сучасного світового господарства в умовах глобалізації:

- причини виникнення;
- сучасний стан розвитку глобальної проблеми;
- регіони світу, де найбільше гостро проявляється обрана глобальна проблема;
- можливі шляхи вирішення;
- міжнародні організації, що борються з обраною глобальною проблемою.

Література

1. Глобальні проблеми людства : навч. посібник / М. Книш, Л. Котик. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2015. 330 с.
2. Зінченко В. В. Глобалізація і глобалістика : навчальний посібник. Львів : Новий світ-2000, 2020. 428 с.
3. Кузьмін О. Є., Пирог О. В., Литвин І. В. Глобальна економіка : навчальний посібник. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2016. 300 с.
4. Кучечук Л. В. Глобальна продовольча проблема: причини виникнення та загострення // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна, серія: «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2016. № 5. С. 40–44.
5. Малахова Л. В., Сідоров В. І. Глобальні проблеми як прояв кризового стану сучасного світового господарства // Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації : [колективна монографія] / за ред. А. П. Голікова, О. А. Довгаль. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. С. 185–199.

Заняття 3. Міжнародні організації як форми інтеграційних процесів (семінар – 2 год.)

План семінару / Питання для обговорення

1. ООН як провідна міжнародна організація.
2. Організація економічного співробітництва й розвитку ОЕСР.
3. Міжнародна агенція з атомної енергії (МАГАТЕ).
4. Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (ЮНЕСКО).
5. Світова туристична організація (ЮНВТО).
6. Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ).
7. Світова організація торгівлі (СОТ).
8. Міжнародний валютний фонд (МВФ).
9. Організація Північноатлантичного договору (НАТО).
10. Конференція ООН з торгівлі й розвитку (ЮНКТАД).
11. Продовольча й сільськогосподарська організація (ФАО).
12. Міжнародний фонд сільськогосподарського розвитку (МФСР).
13. Міжнародна морська організація (ІМО).
14. Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО).

Завдання для самостійної роботи:

1. Самостійно підготувати відповіді на питання:
 - Назвіть джерела формування нормативної основи діяльності міжнародних організацій.
 - Вкажіть, як співвідноситься головна мета організації та підпорядковані цілі?
 - Визначте організаційну структуру міжнародної організації та схарактеризуйте її складові (на вибір студента).
 - Опишіть процедуру прийняття рішень в міжнародних організаціях.
 - Вкажіть, які методи прийняття рішень в міжнародних організаціях Вам відомі?
2. Самостійно підготувати відповіді на питання:
 - Опишіть хронологію створення ООН.
 - Назвіть цілі ООН. На яких принципах ґрунтується діяльність організації?
 - Хто може бути членом ООН?
 - Вкажіть, як визначаються розміри внесків учасників?
 - Визначте, як формується і використовується бюджет ООН?
 - Накресліть та опишіть принципову схему організаційної структури ООН.
 - Охарактеризуйте склад і напрями діяльності головних органів ООН. Як побудована робота Генеральної Асамблеї ООН?
 - Розкрийте сутність регіональних економічних комісій ООН.
 - Навіть і схарактеризуйте існуючі регіональні економічні комісії ООН.

Література

1. Міжнародні організації. Кредитно-модульний курс : навч. посібн. 3-тє вид., перероб. та доп. / за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, Н. С. Логвінової. Київ : ЦУЛ, 2018. 344 с.
2. Міжнародні організації : навч. посіб. / за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, Н. С. Логвінової. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 344 с.
3. Міжнародні організації : навч. посіб. / уклад. Т. В. Андросова, О. В. Кот, В. О. Козуб. Вид. 2-ге, перероб. та доп. Харків : ХДУХТ, 2018. 235 с.
4. Мокій А. І., Яхно Т. П., Бабець І. Г. Міжнародні організації : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2017. 280 с
5. Стройко Т. В. Міжнародні організації : навч. посіб. Київ : Кондор Видавництво, 2018. 250 с.

Розділ 2. Інтеграційні процеси в регіонах світу

Заняття 4. Становлення і розвиток інтеграційних процесів у Європі (семінар – 2 год.)

План семінару / Питання для обговорення

1. Еволюція інтеграційних процесів у Європі у ХХ – на поч. ХХІ ст.
2. Зародження і розвиток інтеграційних проектів у Європі на прикладі ЄС.
3. Регіоналізація і розвиток інтеграційних процесів у різних регіонах Європи.
4. Північна і Західна Європа у сучасний інтеграційних процесах.
5. Особливості взаємодії держав в рамках Північного співробітництва, розвиток співробітництва держав Балтії.
6. Залучення держав Центрально-Східної і Південної Європи до загальноєвропейських інтеграційних процесів.
7. Розвиток інтеграційних процесів на пострадянському просторі.

Завдання для самостійної роботи:

1. Самостійно підготуватися до опитування за такими питаннями:
 - Які основні угоди регулюють європейську інтеграцію?
 - Які причини викликали європейську інтеграцію? Чому була створена Рада Європи (1949 рік)?
 - Які основні положення Паризького договору (1951)? Які основні угоди були укладені в процесі створення Європейського Співтовариства?
 - Які чотири свободи та три стовпа ЄС? Надайте їм характеристику.
 - Охарактеризуйте політику розширення ЄС з моменту створення і дотепер.
 - Якими були початок і етапи економічної та валютної інтеграції в ЄС? Яким був шлях до спільного ринку?
 - Які основні положення Договору про Європейське Економічне Співтовариство (1957 р., Римський договір)?
 - Дайте характеристику створення Економічного та Валютного Союзу і створення Європейської валютної системи.

- Наведіть характеристику третього етапу створення Економічного та Валютного Союзу: введення євро, інтеграція фінансових ринків, подолання фінансової кризи 2008–2009 рр.
 - Який механізм роботи Європейського Союзу? Схарактеризуйте інституціональний трикутник: функції і взаємодія Ради ЄС, Європарламенту та Єврокомісії.
 - Які внутрішня структура, правові основи функціонування, функції та організація роботи Європейської ради як вищого політичного органу ЄС?
 - Які внутрішня структура, правові основи функціонування, функції та організація роботи Європейського парламенту?
 - У чому призначення, завдання і функції Уповноваженого з прав людини (Омбудсмена) Європейського парламенту?
 - У чому полягає розподіл функцій між Європейською радою і Європейським парламентом?
 - Які внутрішня структура, правові основи функціонування, функції і організація роботи Ради Європейського Союзу?
2. Написати есе на одну з наведених там:
- Міграційні процеси як виклик європейській єдності.
 - Сепаратизм та сепаратистські рухи як чинники дезінтеграції в Європі. Стратегії подолання сепаратизму в ЄС.
 - Брекзит: передумови та наслідки для ЄС.
 - Внутрішні та зовнішні передумови, причини та вияви дезінтеграційних процесів у ЄС.
 - Ісламський чинник та проблеми інтеграції мусульманських спільнот у європейські суспільства.
 - Криза практик європейського мультикультуралізму: від захисту прав меншості до захисту прав більшості.

Література

1. Грубінко А. В., Мартинов А. Ю. Європейський Союз після Brexit: продовження історії : монографія. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2021. 258 с.
2. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції : навчальний посібник / І. Ю. Матюшенко, С. В. Беренда, В. В. Резніков. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 504 с.
3. Європейська інтеграція : навчальний посібник / за ред. М. І. Макаренка, Л. І. Хомутенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 344 с.
4. Європейська та євроатлантична інтеграція : навч. посібник / [О. В. Баула, Т. В. Божидарнік, Т. М. Вісіна та ін.]; за заг. ред. О. М. Лютак. Видання 2-ге. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 376 с.
5. Історія європейської інтеграції від Римської імперії до європейського Союзу : монографія / І. В. Яковюк, Т. М. Анакіна, О. Я. Трагнюк, Т. В. Комарова ; за ред. І. В. Яковюка. URL: dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/1210/1/Istoriya_Evropu_2012.pdf
6. Несправа М. В. Радикальний джихадизм у Європі початку XXI ст. : монографія. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 304 с.
7. Теорія та історія європейської інтеграції : навчальний посібник / О. М. Кузь, Ю. І. Потоцька, І. В. Застава та ін. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 182 с.

**Заняття 5. Америка у сучасних інтеграційних процесах
(семінар – 2 год.)**

План семінару / Питання для обговорення

1. Історичний розвиток і еволюція підходів до співробітництва держав Латинської Америки у ХХ ст. – поч. ХХІ ст.
2. Розвиток інтеграції в Латинській Америці у 60–80 х. рр. ХХ ст.
3. Причини і передумови розвитку інтеграційних процесів у регіоні. Вплив зовнішніх чинників на інтеграційні процеси в регіоні.
4. Підходи провідних держав регіону до розвитку інтеграції на американському континенті.
5. Бразилія та Аргентина у процесах співробітництва в Латинській Америці.
6. Центральноамериканські держави в інтеграційних процесах.
7. Створення НАФТА.
8. Роль та місце США у розвитку інтеграційних процесів у Північній та Латинській Америці.
9. Проекти міжамериканської інтеграції: пропозиції США та їх альтернатива.

Завдання для самостійної роботи:

1. Самостійно заповнити таблицю:

Назва інтеграційного об'єднання	Країни-учасниці	Мета та цілі створення	Основні напрямки співробітництва
Спільний ринок країн півдня Америки (МЕРКОСУР)			
Субрегіональна Андська група			
Карибське Співтовариство (КАРИКОМ)			
Північноамериканська зона вільної торгівлі (НАФТА).			
Центральноамериканська система інтеграції (ЦАСІ)			
Організація американських держав (ОАД)			
Латиноамериканська асоціація інтеграції (ЛІАІ)			
Всеамериканська зона вільної торгівлі (АЛКА або ФТАА)			
Союз південноамериканських націй (УНАСУР)			
Форум заради прогресу та розвитку Південної Америки» (ПРОСУР)			
Тихоокеанський Альянс			
Боліваріанська ініціатива для Америки (АЛБА)			

2. Самостійно підготувати відповіді на такі питання:
 - Які особливості інтеграційних процесів у Західній півкулі?
 - Чому США висунули ідею створення Міжамериканської зони вільної торгівлі? Які перспективи її формування на сучасному етапі?
 - Охарактеризуйте еволюцію інтеграційних процесів у Латинській Америці та зміну позиції США щодо них.
 - Що являє собою «фактор Чавеса»?
 - Яку роль в інтеграційних процесах у Латинській Америці відіграє Бразилія?

Література

1. Варламова М. Л., Ковальова О. І., Козачишина А. С., Лясковець А. А. Особливості інтеграційних процесів країн НАФТА // Економіка і організація управління № 2 (42). 2021. С. 66–75.
2. Європейська та євроатлантична інтеграція : навч. посібник / [О. В. Баула, Т. В. Божидарнік, Т. М. Вісіна та ін.]; за заг. ред. О. М. Лютак. Видання 2-ге. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 376 с.
3. Офіційний сайт КАРИКОМ. URL: <https://caricom.org/>
4. Офіційний сайт МЕРКОСУР. URL: <https://www.mercosur.int/>
5. Офіційний сайт НАФТА. URL: <https://www.trade.gov/north-american-free-trade-agreement-nafta>
6. Earl F. H. North American Economic Integration. URL: <http://ctrc.sice.oas.org/geograph/north/Fry.pdf>
7. M. Angeles, Fergusson Ian F. Villarreal. The North American Free Trade Agreement (NAFTA) // Congressional Research Service. April 16, 2015. P. 1–33. 10. URL: <https://fas.org/sgp/crs/row/R42965.pdf>

Заняття 6. Історія і сучасний стан інтеграційних процесів в Азії (семінар – 2 год.)

План семінару / Питання для обговорення

1. Передумови становлення і причини розвитку інтеграційних процесів в Азії.
2. Історичний розвиток та регіоналізація міжнародних відносин в Азії.
3. Особливості формування і функціонування інтеграційних об'єднань держав Близького Сходу. Розвиток міжарабської інтеграції.
4. Напрями діяльності і перспективи функціонування інтеграційних об'єднань арабських країн (ЛАД, РСАДПЗ та ін.).
5. Особливості підходів держав регіону Південно-Східної Азії до розвитку інтеграції.
6. Середній Схід у сучасних інтеграційних процесах.
7. Позиція провідних держав регіону щодо розвитку інтеграції у регіоні.
8. Становлення і діяльність інтеграційних об'єднань держав регіону (АСЕАН, СЕАТО та ін.).

Завдання для самостійної роботи:

1. Самостійно вивчити звіт з азійської економічної інтеграції за останній рік, який представлений на сайті Asian development bank, та виписати такі дані:

- Вплив пандемії Covid-19 на інтеграційні процеси в регіоні.
- Об'єми торгівлі в регіоні за розглянутий період.
- Міграційні процеси в регіоні.
- Індикатори, що визначають розвиток регіональної інтеграції.
- Значення діджиталізації у розвитку інтеграційних процесів у регіоні.

2. Самостійно підготувати відповіді на такі питання:

- Охарактеризуйте особливості становлення та розвитку АСЕАН у період біполярності
 - Проаналізуйте сучасний рівень і перспективи інтеграції в АСЕАН.
 - Охарактеризуйте «план Коломбо».
 - Дайте характеристику Асеановському регіональному форуму з питань безпеки (АРФ).
 - Охарактеризуйте багаторівневу структуру азійських інтеграційних тенденцій: двосторонні, субрегіональні, трансрегіональні.
 - Окресліть вже існуючі зони вільної торгівлі у регіоні, назвіть основні положення планів щодо створення зон вільної торгівлі.

Література

1. Малюта І. А. Сучасні інтеграційні процеси в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні: формування трансрегіональних мегааудод // Проблеми економіки. № 4. 2017. С. 24–30.
2. Марущак Д. Особливості торгової інтеграції в країнах АСЕАН. URL: <http://ven.chdtu.edu.ua/article/view/78055>
3. Офіційний сайт Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН). URL: <http://www.asean.org>
4. Шанхайська організація співробітництва. URL: <http://www.secsco.org>
5. Asian Economic Integration Report 2021. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/674421/asian-economic-integration-report-2021.pdf>
6. Gerasymchuk V. H. Economic integration of countries ASEAN: achievements, problems, prospects // Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». № 15 (2018). С. 18–25.

Заняття 7. Австралія та Океанія у сучасних інтеграційних процесах. Інтеграційні процеси на Африканському континенті (семінар – 2 год.)

План семінару / Питання для обговорення

1. Передумови і фактори поглиблення співробітництва Австралії, Нової Зеландії та Океанії.
2. Участь держав регіону Австралії та Океанії у проектах фінансово-економічного характеру.
3. Основні напрями і проекти співробітництва держав Океанії.

4. Історичні підвалини та чинники розвитку інтеграції в Африці.
5. Вплив провідних світових держав на розвиток співробітництва держав Африки.
6. Основні форми і напрями розвитку інтеграційних процесів в Африканському регіоні. Проекти загально-африканської інтеграції.
7. Основні напрями діяльності інтеграційних об'єднань африканських держав регіонального та субрегіонального рівня (ЕКОВАС, КОМЕСА, САДК та ін.).
8. Позиція провідних африканських держав щодо поглиблення інтеграції.

Завдання для самостійної роботи:

1. Самостійно заповнити таблицю:

Назва інтеграційного об'єднання	Країни-учасниці	Мета та цілі створення	Основні напрями співробітництва
Організація Азійсько-тихоокеанського економічного співробітництва – АТЕС			
Форум тихоокеанських острівних держав			
Тихоокеанський пакт безпеки (АНЗЮС)			
Тихоокеанське співтовариство			
Союз арабського Магрибу (САМ/АМУ)			
Економічне співтовариство держав Західної Африки (ЕКОВАС)			
Митний і економічний союз Центральної Африки (ЮДЕАК)			
Співтовариство розвитку Півдня Африки (САДК)			
Договір про створення Спільного ринку Східної і Південної Африки (КОМЕСА)			
Спільнота держав Сахелю і Сахари (CEN-SAD)			

2. Самостійно підготувати відповіді на такі питання:

- Поясніть різношвидкісні інтеграційні процеси на сході, заході та півдні Африки, а також із чим вони пов'язані.
- Які основні цілі Панафриканської інтеграції у контексті розвитку «Цілей тисячоліття» для Африки?

- Охарактеризуйте особливості африканської ініціативи НЕПАД та інтереси західних держав у реалізації програми?
- Які існують субрегіональні моделі африканської інтеграції і практичні механізми співпраці африканських держав?
- Охарактеризуйте розпад колоніальної системи в Африці. Дайте визначення «колоніального минулого» і рис сучасного постколоніалізму.
- Обґрунтуйте характерні риси африканського субрегіоналізму.
- Визначте глобальні виклики африканського континенту.
- Охарактеризуйте моделі АСЕАН +3, АСЕАН +6, АСЕАН +8.
- Яка роль Австралії в інтеграційних процесах АТР?
- Визначте особливості сучасних інтеграційних процесів в АТР.

Література

1. Гайдай О. М. Регіональні інтеграційні об'єднання в Африці. URL: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/252/15.pdf>
2. Живко М., Запужляк В., Заставний А. Відмінності інтеграційних пріоритетів країн Європи, Близького Сходу та Африки // Економічний аналіз. 2020. Т. 30, № 2. С. 24–32.
3. Івашук О. І., Герман Л. Т., Ксенжук О. С. Передумови інтеграції економік країн Африки на південь від Сахари в глобальний простір // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2017. Вип. 6 (128). С. 155–162.
4. Малюта І. А. Сучасні інтеграційні процеси в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні: формування трансрегіональних мегаугод // Проблеми економіки. 2017. № 4. С. 24–30.
5. Організація Азійсько-тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС). URL: <https://www.apec.org/>
6. Південнотихоокеанська комісія (South Pacific Commission). URL: <https://www.spc.int/>
7. Федун І., Коломієць Д. Інтеграційні процеси в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2019. № 6. С. 27–36.
8. Africa Regional Integration Index Report 2021. URL: <https://www.integrateafrica.org/reports-data/downloadthe-2021-reports>
9. IGAD Regional Strategy. URL28
10. : <https://igad.int/documents/6-igad-rs-implementationplan-finalv6/file>.
11. The Southern African Development Community. SADC Facts & Figures. URL: <https://www.sadc.int/aboutsadc/overview/sadc-factsfigures/#taxrev>.

Заняття 8. Участь України в інтеграційних процесах: проблеми та перспективи (семінар – 2 год.)

План семінару / Питання для обговорення

1. Європейський вибір як головний вектор зовнішньої політики України.
2. Інституційно-правові основи співробітництва України і ЄС.
3. Угода про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною.
4. Угода про асоціацію між Україною та ЄС.
5. Перспективи розвитку відносин між Україною та ЄС. Позитиви інтеграції України в ЄС для України та Євросоюзу.

6. Співпраця між Україною та ЄС у сферах економіки, політики, права, екології, культури.

7. Надання Україні статусу кандидата на вступ до ЄС.

8. Підтримка країн світу для України під час воєнної агресії РФ.

Завдання для самостійної роботи:

1. Дослідити взаємозв'язок європейської інтеграційної стратегії та внутрішніх перетворень в Україні за таким планом:

- Адаптація законів України до законодавства ЄС.
- Економічні реформи.
- Політична консолідація та зміцнення демократії.
- Адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС.

2. Самостійно підготувати відповіді на такі питання:

• Еволюція відносин Україна – НАТО.
• Загрози національній безпеці України та перспективи входження до НАТО.

• Позитиви та негативи євроатлантичної інтеграції України.
• Сутність та переваги політики сусідства.
• Які цілі Угоди про асоціацію між ЄС та Україною?
• Які ключові реформи слід здійснити Україні відповідно до Угоди про асоціацію з Європейським Союзом?

- Діяльність міжнародних організації на території України.
- Україна та ОБСЄ.

Література

1. Асоціація між Європейським Союзом і третіми країнами: сучасний стан і динамізм в умовах інтеграції та дезінтеграції : монографія / К. В. Смирнова, О. В. Святун, І. А. Березовська та ін. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 260 с.

2. Макаренко Н. А. Нові перспективи вступу України до Європейського Союзу: вплив російсько-української війни 2022 року на євроінтеграцію. Електронне наукове видання «Аналітичнопорівняльне правознавство». 2022. № 1. С. 366–369.

3. Переформатування європейської інтеграції: можливості і ризики для асоціації Україна-ЄС / В. Сіденко та ін. Київ : Заповіт, 2018. 214 с.

4. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики. Проект Центру Разумкова. Київ : Заповіт, 2020. 100 с.

5. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами. URL: http://www.eurorexhi.kiev.ua/ukrainian/ukraine_eu/020.html

6. Рада Європи в Україні. URL: <http://www.coe.kiev.ua/>

7. Україна – НАТО. URL: <http://www.ukraine-nato.gov.ua>

ІНДИВІДУАЛЬНІ ДОДАТКОВІ ЗАВДАННЯ

Реферат з дисципліни «Інтеграційні процеси в сучасних міжнародних відносинах» є індивідуальним додатковим завданням.

Реферат передбачає систематизацію, закріплення, розширення теоретичних і практичних знань з курсу, розвиток навичок самостійної роботи з літературними джерелами, вміння презентувати результати роботи. Оцінка за роботу враховується при виставленні загальної оцінки з дисципліни.

Реферат складається з титульної сторінки, змісту, вступу, основної частини, висновків, списку використаних джерел та додатків за необхідності. Вступ має розкривати актуальність обраної теми, мету та завдання написання реферату. Основна частина має складатися з кількох пунктів, що послідовно розкривають тему роботи. У висновках повинні міститися власні міркування щодо досягнутої мети.

Титульний аркуш оформлюється згідно зі встановленою формою (Додаток А).

Для написання реферату студент обирає одну з наведених нижче тем.

Виконується індивідуальна робота з додержанням усіх технічних вимог до письмових робіт. Текст має бути надрукований через 1,5 міжрядкових інтервали на одному боці аркуша білого паперу формату А4. Шрифт Times New Roman, 14 пт. Текст розміщується на сторінці, яка обмежується полями: ліве – 30 мм, нижнє та верхнє – 20 мм, праве – 15 мм.

Заголовки структурних частин контрольної роботи «Зміст», «Вступ», «Розділ», «Висновки», «Список використаних джерел», «Додатки» друкують великими літерами симетрично до тексту. Заголовки підрозділів друкують маленькими літерами (крім першої великої) з абзацного відступу. Крапку в кінці заголовка не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою. Абзацний відступ дорівнює 1,25 см.

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, малюнків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №. Першою сторінкою реферату є титульний аркуш, який зараховують до загальної кількості сторінок роботи, але на ньому номер сторінки не ставлять. На наступних сторінках номер проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати у роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, які розміщені на окремих сторінках роботи, включають до загальної нумерації сторінок. Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу, за винятком ілюстрацій, поданих у додатках. Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу і порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка.

Таблиці нумерують послідовно (за винятком таблиць, поданих у додатках) у межах розділу. У правому верхньому куті над відповідним заголовком таблиці розміщують напис «Таблиця» із зазначенням її номера. Номер таблиці повинен складатися з номера розділу і порядкового номера таблиці, між якими ставиться крапка, наприклад: «Таблиця 1.2» (друга таблиця першого розділу).

Приклади оформлення таблиць та рисунків наведені у Додатку Б.

Додатки оформляють як продовження реферату на наступних її сторінках або у вигляді окремої частини, розміщуючи їх у порядку посилань у тексті роботи. Якщо додатки оформляють на наступних сторінках роботи, то кожен такий додаток повинен починатися з нової сторінки. Додаток повинен мати заголовок, надрукований угорі малими літерами з першої великої, симетрично відносно тексту сторінки. Справа над заголовком малими літерами з першої великої друкуються слово «Додаток» і велика літера, що позначає додаток. Додатки потрібно позначати послідовно великими літерами української абетки, за винятком літер Є, І, І, Й, О, Ч, Ъ, наприклад, додаток А, додаток Б і т. д. Один додаток позначається як додаток А.

До списку літературних джерел включаються лише ті видання, які використовувалися при написанні роботи. При побудові переліку літератури застосовується суцільна нумерація джерел. Коли в тексті необхідно зробити посилання на складову частину чи конкретні сторінки відповідного джерела, можна наводити посилання у квадратних дужках, при цьому номер посилання має відповідати його бібліографічному опису за переліком посилань. Приклад. Цитата в тексті: «... незважаючи на пріоритетне значення мовних каналів зв'язку між діловими партнерами, ні в якому разі не можна ігнорувати найбільші канали передавання інформації [6, с. 29]». Джерела потрібно розташовувати в порядку цитування. Вимоги до оформлення переліку використаних джерел наведені у Додатку В.

У друкованому варіанті обсяг роботи повинен становити 10–15 сторінок, де вступ – 1 сторінка, основна частина – 8–11, висновок – 1–1,5 сторінок, список використаної літератури – 1 сторінка.

Форма проведення підсумкового оцінювання виконаної роботи – публічна доповідь (3–4 хвилини) з подальшим відкритим обговоренням. При оцінці індивідуальної роботи враховується глибина опрацювання та широта обхвату теми, уміння аналізувати зібраний матеріал, грамотність та стиль викладу, якість технічного оформлення роботи.

Теми рефератів

1. Розвиток наукових теорій регіональної інтеграції.
2. Новітні тенденції розвитку європейської інтеграції.
3. Вплив інтеграційних процесів на світовий економічний розвиток.
4. ТНК та світові інтеграційні процеси.
5. Механізми функціонування єдиного внутрішнього ринку ЄС.

6. Різновиди інтеграційних утворень.
7. Протиріччя та проблеми європейських інтеграційних процесів.
8. Система асоційованого членства з ЄС.
9. Проблема створення та функціонування валютного союзу ЄС.
10. Грецька криза та її вплив на Єврозону.
11. Єдина сільськогосподарська політика ЄС: головні проблеми та досягнення.
12. Європа регіонів: аспекти регіонального співробітництва в ЄС.
13. Розширення ЄС: сучасні погляди на ідею «єдиного європейського дому».
14. Балканська криза кінця ХХ – початку ХХІ ст. та ЄС.
15. ЄС та науково-технічне співробітництво.
16. Специфіка взаємовідносин ЄС з іншими інтеграційними угрупованнями (за вибором студента).
17. Специфіка розвитку Північноамериканської інтеграції.
18. Порівняльний аналіз інституційної системи НАФТА та ЄС.
19. АТР – інтеграція чи співробітництво.
20. Регіональні економічні інтеграційні угруповання в АТР.
21. Особливості інтеграції країн в Латинській Америці.
22. Особливості регіональної інтеграції у Африці.
23. Інтеграційні тенденції на Близькому сході та країнах Персидського заливу.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час вивчення дисципліни «Інтеграційні процеси в сучасних міжнародних відносинах» застосовуються наступні методи навчання.

Методи навчання – взаємодія між викладачем і студентами, під час якої відбувається передача та засвоєння знань, умінь і навичок від викладача до студента, а також самостійної та індивідуальної роботи студента.

Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

1) за джерелом даних: а) словесні: лекція (традиційна) із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint презентація), пояснення, розповідь, бесіда; б) наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація;

2) за логікою передачі і сприймання навчальних матеріалів: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні;

3) за ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі;

4) за ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів з книгою.

Основними формами навчання є лекції, семінарські завдання, самостійна робота студентів.

Крім традиційних, використовуються й інші, так звані «активні» методи навчання, особливістю яких є спонукання студента і викладача до активності та обов'язкова взаємодія в процесі навчання студентів між собою чи з іншими суб'єктами навчально-виховного процесу (проблемні лекції, робота в малих групах, семінари-дискусії, метод мозкового штурму, метод «переваги та недоліки»).

Проблемна лекція – форма навчання із залученням студентів до активної діяльності та здійснюється викладачем за допомогою створення проблемних ситуацій. Мета такої лекції – активізація самостійного мислення на основі проблемно-пошукової діяльності, розвиток логічного мислення студентів. Для управління мисленням студентів на проблемній лекції використовуються заздалегідь складені викладачем проблемні та інформаційні питання. Увага студентів концентрується на матеріалі, який не знайшов відображення в підручниках, використовується досвід закордонних навчальних закладів. У проблемному питанні, у проблемній ситуації завжди повинно мати місце протиріччя.

Семінари-дискусії передбачають обмін думками та поглядами учасників щодо даної теми, а також розвивають мислення, допомагають формувати погляди і переконання, виробляють вміння формулювати думки й висловлювати їх, вчать оцінювати пропозиції інших людей, критично підходити до власних поглядів. Також такий метод передбачає оволодіння мовою науки, здатністю адекватного висловлювання у мові наукових формулювань, понять, визначень, ведення продуктивних дискусій, вміння вести діалог при прийнятті узгоджених рішень у певних умовах. Дискусія може бути організована в формі обговорення в малих підгрупах з подальшим загальним обміном думок.

Особливістю **методу мозкового штурму** (brainstorming) є колективна розумова діяльність з генерування нових ідей для вирішення наукових та практичних проблем за допомогою вільного вираження думки усіма учасниками, пошуку нетрадиційних шляхів їх реалізації. Метод може бути використаний для пошуку нових рішень у сфері глобальної та національної безпеки.

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Система оцінювання знань, вмінь та навичок студентів передбачає виставлення оцінок за усіма формами проведення занять. Перевірка та оцінювання знань студентів може проводитися у таких формах:

- оцінювання роботи студентів під час семінарських занять;
- проведення проміжного контролю;
- проведення підсумкового контролю.

Загальна оцінка з дисципліни визначається як сукупність балів, що студент отримує за змістовні модулі та модульний контроль. Проміжний контроль знань студентів здійснюється шляхом проведення тестування з основних навчальних елементів змістовних тем. Сума балів, які студент денної форми навчання може набрати протягом семестру під час семінарських занять та після написання проміжного контролю, дорівнює 60.

Підсумковий контроль здійснюється у формі заліку. До заліку допускаються студенти, які мають не менше 30 балів з поточного контролю та написання проміжного контролю. Загальна кількість балів за успішне виконання залікових завдань становить 40. Час виконання – до 80 хвилин. Підсумковий контроль 40 балів, в т. ч: 2 теоретичних питання – 30 б. (2x15); визначення понять з дисципліни (відкриті тести) – 10 б. (2x5).

СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ

Поточний контроль та самостійна робота									Разом	Залік	Сума
T1	T2,3	T4	T5	T6	T7	T8,9	T10	ПК			
5	5	5	5	5	5	5	5	20	60	40 (мінімум – 20)	100 (мінімум – 50)
60 (мінімум – 30)											

T1, T2 ... T10 – теми розділів.

ПК – проміжний тестовий контроль.

Структура та складові підсумкової оцінки з дисципліни

Поточний контроль та оцінювання самостійної роботи – 60 балів.

З них:

– виконання завдань на семінарських заняттях – 40 балів;

– проміжний тестовий контроль – 20 балів.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському занятті та за результатами виконання завдань самостійної роботи. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях.

Також під час семестру можна отримати додаткові бали (5 балів) за участь у наукових конференціях, підготовку наукових публікацій, тематика яких пов'язана із проблематикою дисципліни «Інтеграційні процеси в сучасних міжнародних відносинах», а також за написання реферату, вимоги до якого зазначені вище.

Критерії оцінювання знань студентів на семінарських заняттях

Усний виступ, виконання письмового завдання	Критерії оцінювання
5	В повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно самостійно та аргументовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу
4	Достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає під час усних виступів та письмових відповідей, в основному розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу. Але при викладанні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі несуттєві неточності та незначні помилки
3	В цілому володіє навчальним матеріалом викладає його основний зміст під час усних виступів та письмових відповідей, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, без використання необхідної літератури, допускаючи при цьому окремі суттєві неточності та помилки
1–2	Не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає його під час усних виступів та письмових відповідей, недостатньо розкриває зміст теоретичних питань та практичних завдань, допускаючи при цьому суттєві неточності
0	Не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його викласти, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань

Критерії проміжного контролю знань студентів

Проміжний контроль проводиться 1 раз за семестр. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначених тем (у тому числі самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях. Поточний контроль проводиться з метою визначення стану успішності здобувачів вищої освіти за період теоретичного навчання. Поточний контроль знань студентів здійснюється через написання тестування. За кожен правильну відповідь студент отримує 1 бал, максимальна сума – 20 балів.

Підсумковий семестровий контроль

Підсумковий семестровий контроль – це підсумкове оцінювання результатів навчання здобувача вищої освіти за семестр, що здійснюється в університеті у формі заліку. На підсумковий семестровий контроль виносяться питання, що передбачають перевірку розуміння здобувачами вищої освіти програмного матеріалу дисципліни в цілому та рівня сформованості відповідних компетентностей після опанування курсу.

Підсумковий контроль 40 балів, в т. ч: 2 теоретичних питання – 30 б. (2x15):

- 13–15 балів отримують студенти, які повно та ґрунтовно розкрили теоретичне питання, використавши при цьому не лише обов'язкову, а й додаткову літературу;
- 10–12 балів отримують студенти, які в цілому розкрили теоретичне питання, однак не повно і допустивши деякі неточності, при цьому не використавши на достатньому рівні обов'язкову літературу;
- 7–9 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, але розкрили його не повністю, допустивши деякі незначні помилки;
- 5–6 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, розкривши його лише частково і допустивши при цьому окремі помилки, котрі не впливають на загальне розуміння питання;
- 3–4 балів отримують студенти, які правильно визначили сутність питання, недостатньо або поверхово розкривши більшість його окремих положень і допустивши при цьому окремі помилки, які частково вплинули на загальне розуміння проблеми;
- 0–2 балів отримують студенти, які частково та поверхово розкрили лише окремі положення питання і допустили при цьому певні суттєві помилки, котрі значно вплинули на загальне розуміння питання.

Визначення понять з дисципліни (відкриті тести). Студенту треба відповісти на 5 тестових запитань. За кожен правильну відповідь студент отримує 2 бали. Максимально можна отримати 10 балів.

За підсумками поточного і підсумкового контролю студент може набрати від 0 до 100 балів включно. Мінімальна кількість балів, які повинен набрати студент для одержання заліку, становить 50 балів.

У разі настання/подовження дії обставин непереборної сили здобувачам вищої освіти денної форми навчання надається можливість скласти залік в тестовій формі (білет містить 40 тестових завдань, здобувач одержує 1 бал за кожен правильну відповідь) дистанційно на платформі Moodle в дистанційному курсі «Інтеграційні процеси в сучасних міжнародних відносинах», режим доступу: <https://moodle.karazin.ua/course/view.php?id=5745>

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за дворівневим ступенем оцінювання
1–49	незараховано
50–69	зараховано
70–89	
90–100	

ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Визначте основні підходи до визначення поняття «інтеграція».
2. Охарактеризуйте об'єктивні та суб'єктивні передумови інтеграційних процесів у контексті глобалізації.
3. Перерахуйте види інтеграційних процесів у сучасному світі.
4. Охарактеризуйте основні етапи інтеграції, механізми прийняття та реалізації рішень на різних стадіях.
5. Визначте рівні інтеграції.
6. Дайте характеристику зовнішнім і внутрішнім чинникам розвитку інтеграційних процесів.
7. Які існують позитивні і негативні наслідки розвитку інтеграційних процесів у сучасному світі?
8. Визначте проблему співвідношення суверенітету та наднаціональності у діяльності інтеграційних об'єднань.
9. Опишіть взаємозв'язок міжнародної інтеграції і зовнішньої політики держави.
10. Охарактеризуйте регіон як проміжний рівень територіальної організації публічної влади: поняття, ознаки, види.
11. Визначте регіоналізацію як політико-правове явище та процес перерозподілу владних повноважень: поняття, напрямки, види.
12. Надайте співвідношення понять «регіоналізація і децентралізація».
13. Визначте негативний та позитивний вплив глобалізації.
14. Охарактеризуйте антиглобалістський рух.
15. Які зрушення у світовій та міжнародній політиці відбулися під впливом глобалізації?
16. Розкрийте сутність глобальних проблем людства та шляхи їх вирішення.
17. Охарактеризуйте ООН як провідну міжнародну організацію.
18. Дайте характеристику діяльності Організації економічного співробітництва й розвитку ОЕСР.
19. Визначте основні напрямки діяльності міжнародної агенції з атомної енергії (МАГАТЕ);
20. Які основні напрямки діяльності Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки й культури (ЮНЕСКО)?
21. Визначте роль Світової організації торгівлі (СОТ) у сучасному світовому господарстві.
22. Визначте основні напрямки діяльності Міжнародного валютного фонду (МВФ).
23. Яка роль Організації Північноатлантичного договору (НАТО) у світовій безпеці?
24. Які основні напрямки діяльності Продовольчої й сільськогосподарської організації (ФАО)?
25. Охарактеризуйте еволюцію інтеграційних процесів у Європі у ХХ – на поч. ХХІ ст.

26. Дайте характеристику зародженню і розвитку інтеграційних проектів у Європі на прикладі ЄС.
27. Порівняйте розвиток інтеграційних процесів у різних регіонах Європи.
28. Визначте роль Північної і Західної Європи у сучасних інтеграційних процесах.
29. Які особливості взаємодії держав в рамках Північного співробітництва, а також розвитку співробітництва держав Балтії?
30. Охарактеризуйте залучення держав Центрально-Східної і Південної Європи до загальноєвропейських інтеграційних процесів.
31. Дайте характеристику розвитку інтеграційних процесів на пострадянському просторі.
32. Які передумови становлення і причини розвитку інтеграційних процесів в Азії?
33. Охарактеризуйте історичний розвиток та регіоналізацію міжнародних відносин в Азії.
34. Перерахуйте особливості формування і функціонування інтеграційних об'єднань держав Близького Сходу.
35. Які існують особливості підходів держав регіону Південно-Східної Азії до розвитку інтеграції?
36. Визначте участь країн Середнього Сходу у сучасних інтеграційних процесах.
37. Яка позиція провідних держав Азійського регіону щодо розвитку інтеграції у регіоні?
38. Охарактеризуйте становлення і діяльність інтеграційних об'єднань держав регіону (АСЕАН, СЕАТО та ін.).
39. Дайте характеристику історичного розвитку і еволюції підходів до співробітництва держав Латинської Америки у ХХ ст. – поч. ХХІ ст.
40. Які особливості розвитку інтеграції в Латинській Америці у 60–80-х рр. ХХ ст.?
41. Визначте підходи провідних держав латиноамериканського регіону до розвитку інтеграції на континенті.
42. Яка роль Бразилії та Аргентини у процесах співробітництва в Латинській Америці?
43. Визначте роль Центральноамериканських держав в інтеграційних процесах в регіоні.
44. Дайте характеристику інтеграційному об'єднанню НАФТА.
45. Визначте роль та місце США у розвитку інтеграційних процесів у Північній та Латинській Америці.
46. Які існують передумови і фактори поглиблення співробітництва Австралії, Нової Зеландії та Океанії?
47. Дайте характеристику участі Австралії та Океанії у проектах фінансово-економічного характеру.
48. Які існують основні напрями і проекти співробітництва держав Океанії?
49. Визначте історичні підвалини та чинники розвитку інтеграції в Африці.

50. Охарактеризуйте вплив провідних світових держав на розвиток співробітництва держав Африки.

51. Які існують основні форми і напрями розвитку інтеграційних процесів у Африканському регіоні? Перерахуйте проекти загально-африканської інтеграції.

52. Визначте основні напрями діяльності інтеграційних об'єднань африканських держав регіонального та субрегіонального рівня (ЕКОВАС, КОМЕСА, САДК та ін.).

53. Дайте характеристику Європейського вибору як головного вектору зовнішньої політики України.

54. Визначте інституційно-правові основи співробітництва України і ЄС.

55. Охарактеризуйте угоду про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами і Україною, а також Угоду про асоціацію між Україною та ЄС.

56. Які, на вашу думку, існують перспективи розвитку відносин між Україною та ЄС?

57. Дайте характеристику співпраці між Україною та ЄС у сферах економіки, політики, права, екології, культури.

58. Які можливості відкриваються для України після надання статусу кандидата на вступ до ЄС?

ЗРАЗОК ЗАЛІКОВОГО ЗАВДАННЯ З ДИСЦИПЛІНИ «ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ»

ЗАЛІКОВЕ ЗАВДАННЯ № 1

1. Охарактеризуйте розвиток інтеграції в Латинській Америці у 60–80-х рр. ХХ ст. (15 балів)

2. Охарактеризуйте зовнішні і внутрішні чинники розвитку інтеграційних процесів. (15 балів)

3. Тести. (10 балів)

Приклад тестів:

1. Перший крок до створення сучасного Євросоюзу був зроблений у ____

A. 1965 році.

B. 1951 році.

C. 1949 році.

D. 1971 році.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова література

1. Асоціація між Європейським Союзом і третіми країнами: сучасний стан і динамізм в умовах інтеграції та дезінтеграції : монографія / К. В. Смирнова, О. В. Святун, І. А. Березовська та ін. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2021. 260 с.

2. Грубінко А. В., Мартинов А. Ю. Європейський Союз після Brexit: продовження історії : моногр. Тернопіль : Осадца Ю.В., 2021. 258 с.
3. Євроінтеграція України в системі міжнародної економічної інтеграції : навчальний посібник / І. Ю. Матюшенко, С. В. Беренда, В. В. Резніков. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 504 с.
4. Європейська інтеграція : навчальний посібник / за ред. М. І. Макаренка, Л. І. Хомутенко. Київ : ЦУЛ, 2016. 344 с.
5. Європейська та євроатлантична інтеграція : навч. посібник / видання 2-ге / [О. В. Баула, Т. В. Божидарнік, Т. М. Вісіна та ін.]; за заг. ред. О. М. Лютак. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2016. 376 с.
6. Зінченко В. В. Глобалізація і глобалістика : навчальний посібник. Львів : Новий світ-2000, 2020, 428 с.
7. Розвиток новітніх форм міжнародної економічної інтеграції на початку XXI століття : монографія / О. І. Шнирков, А. С. Філіпенко, Р. О. Заблоцька, З. О. Луцишин та ін.; за ред. О. І. Шниркова. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2016. 415 с.
8. Секторальна інтеграція України до ЄС: передумови, перспективи, виклики. Проект Центру Разумкова. Київ : Заповіт, 2020. 100 с.
9. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації : колективна монографія / кол. авт.; за ред. проф. А. П. Голікова, проф. О. А. Довгаль. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 347 с.
10. Asian Economic Integration Report 2021. URL: <https://www.adb.org/sites/default/files/publication/674421/asian-economic-integration-report-2021.pdf>
11. Earl F. H. North American Economic Integration. URL: <http://ctr.c.sice.oas.org/geograph/north/Fry.pdf>
12. European integration (1995). The origins and growth of the European Community (Fourth edition) Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities. 80 p.
13. Marinov E. The history of African integration – a gradual shift from political to economic goals. URL: https://www.researchgate.net/publication/303548370_The_History_of_African_Integration_-_A_Gradual_Shift_from_Political_To_Economic_Goals

Допоміжна література

14. Варламова М. Л., Ковальова О. І., Козачишина А. С., Лясковець А. А. Особливості інтеграційних процесів країн НАФТА // Економіка і організація управління. № 2 (42). 2021. С. 66–75.
15. Живко М., Запухляк В., Заставний А. Відмінності інтеграційних пріоритетів країн Європи, Близького Сходу та Африки // Економічний аналіз. 2020. Т. 30, № 2. С. 24–32.
16. Макаренко Н. А. Нові перспективи вступу України до Європейського Союзу: вплив російсько-української війни 2022 року на євроінтеграцію. Електронне наукове видання «Аналітичнопорівняльне правознавство». 2022. № 1. С. 366–369.

17. Малюта І. А. Сучасні інтеграційні процеси в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні: формування трансрегіональних мегаугод // Проблеми економіки. 2017. № 4. С. 24–30.

18. Міжнародні організації : навч. посіб. / за ред. Ю. Г. Козака, В. В. Ковалевського, Н. С. Логвінової. Київ : Центр навчальної літератури, 2019. 344 с.

19. Стройко Т. В. Міжнародні організації : навч. посіб. Київ : Кондор Видавництво, 2018. 250 с.

20. Україна в міжнародних організаціях : підручник Львів : Львівський університет імені І. Франка, 2014. 156 с.

21. Федун І., Коломієць Д. Інтеграційні процеси в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2019. № 6. С. 27–36.

22. Футало Ю. Р. Дефініція інтеграції як чинника розвитку національної економіки // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка. 2016. Вип. 1. С. 76–80.

Посилання на інформаційні ресурси в мережі Інтернет, інше методичне забезпечення

1. НАФТА. URL: <https://www.naftamexico.net/>
2. КАРИКОМ. URL: <https://caricom.org/>
3. МЕРКОСУР. URL: <https://www.mercosur.int/>
4. Рада Європи. URL: <http://www.coe.int>
5. Європейський Союз. URL: www.europa.eu.int
6. Інститут Євро-Атлантичного співробітництва. URL: <http://www.ieac.org.ua>
7. ООН. URL: www.un.org/ або // www.unsystem.org
8. МОП. URL: www.ilo.org
9. НАТО. URL: www.nato.int
10. ОБСЄ. URL: www.osce.org
11. СОТ. URL: www.wto.org
12. АСЕАН. URL: <http://www.asean.org>
13. ЮНЕСКО. URL: <http://www.unesco.org>
14. ЮНВТО. URL: <https://www.unwto.org/>
15. Міжнародний валютний фонд. URL: <http://www.imf.org/>
16. Інформаційний сайт Великої вісімки (G-7). URL: <http://www.g7.utoronto.ca/>
17. Офіційний сайт «G-20». URL: <http://www.g20.org/>
18. Світовий банк. URL: <http://www.worldbank.org>
19. Шанхайська організація співробітництва. URL: <http://www.sectsco.org>
20. Рада Європи в Україні. URL: <http://www.coe.kiev.ua/>
21. Україна – НАТО. URL: <http://www.ukraine-nato.gov.ua>

ДОДАТКИ

Додаток А

Приклад оформлення титульного аркуша

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Кафедра туристичного бізнесу та країнознавства

Реферат

**з дисципліни «Інтеграційні процеси в сучасних міжнародних відносинах»
на тему: «Єдина сільськогосподарська політика ЄС:
головні проблеми та досягнення»**

Виконав: студент 3 курсу, групи УК-31
Спеціальність 242 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
К. О. Черниш

Керівник: к.е.н., доцент Л. В. Кучечук

Харків – 2022 року

Додаток Б

Таблиця 1.1

Кількість голодуючого населення в регіонах світу у 2019 та 2020 роках
(млн чол.)

Регіон світу	Кількість голодуючого населення в регіоні (млн чол.)	
	2019 рік	2020 рік
Африка	235,2	281,6
Азія	361,3	418
Країни Латинської Америки та Карибського басейну	45,9	59,7
Океанія	2,6	2,7

Таблиця складена автором за матеріалами: [3, с. 12].

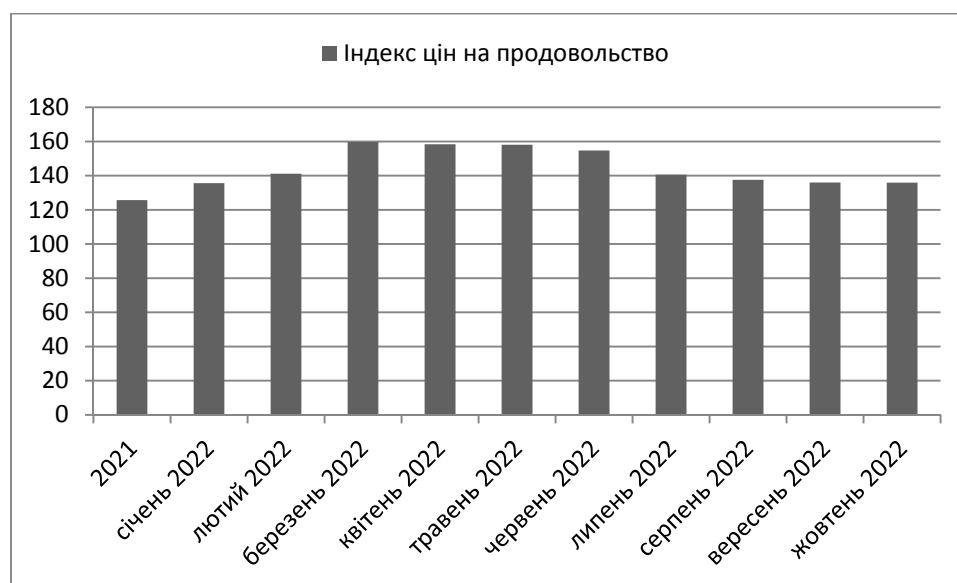

Рис. 1. Індекс цін на продовольство ФАО 2021–2022 рр.

Джерело: [2]

Приклади бібліографічного опису

Характеристика джерела	Приклад оформлення
Книги: Один автор	1. Бичківський О. О. Міжнародне приватне право : конспект лекцій. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 82 с. 2. Гурська Л. І. Релігієзнавство : навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 172 с.
Два автори, три автори, чотири і більше авторів; автор(и) та редактор(и)/упорядники; без автора	1. Горошкова Л. А., Волков В. П. Виробничий менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2016. 131 с. 1. Аніловська Г. Я., Марушко Н. С., Стоколоса Т. М. Інформаційні системи і технології у фінансах : навч. посіб. Львів : Магнолія 2006, 2015. 312 с. 2. Якобчук В. П., Богоявленська Ю. В., Тищенко С. В. Історія економіки та економічної думки : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2015. 476 с. 1. Бікулов Д. Т., Чкан А. С., Олійник О. М., Маркова С. В. Менеджмент : навч. посіб. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 360 с. 1. Березенко В. В. PR як сфера наукового знання : монографія / за заг. наук. ред. В. М. Манакіна. Запоріжжя : ЗНУ, 2015. 362 с. 1. Миротворення в умовах гібридної війни в Україні : монографія / за ред. М. А. Лепського. Запоріжжя : КСК-Альянс, 2017. 172 с. 2. Міжнародні економічні відносини : навч. посіб. / за ред.: С. О. Якубовського, Ю. О. Ніколаєва. Одеса : ОНУ, 2015. 306 с.
Багатотомні видання	1. Енциклопедія Сучасної України / редкол.: І. М. Дзюба та ін. Київ : САМ, 2016. Т. 17. 712 с.
Автореферати дисертацій Дисертації	1. Кулініч О. О. Право людини і громадянина на освіту в Україні та конституційно-правовий механізм його реалізації : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.02. Маріуполь, 2015. 20 с. 1. Авдєєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с.
Законодавчі та нормативні документи	1. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
Стандарти	1. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). [Чинний від 2005-04-01]. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.
Частина видання: книги	1. Гетьман А. П. Екологічна політика держави: конституційно-правовий аспект. <i>Тридцять лет с экологическим правом : избранные труды.</i> Харьков, 2013. С. 205–212.
Частина видання: матеріалів конференцій (тези, доповіді)	1. Кононенко Н. Методология толерантности в системе общественных отношений. <i>Формирование толерантного сознания в обществе</i> : матеріали VII междунар. антитеррорист. форуму (Братислава, 18 нояб. 2010 г.). Киев, 2011. С. 145–150.
Електронні ресурси	1. Державна служба статистики України. URL: http://ukrstat.gov.ua/ .